

Tillæg til

Danskbogen til Social- og sundhedselever

Miniordbog

Gads Forlag

A

Abstrakt: når noget ikke er konkret og håndgribeligt. I billeder noget som ikke afbilder den virkelige verden (hvor man ikke kan se, hvad det forestiller), men som arbejder med linjer, former og farver.

Aktindsigt: den mulighed borgeren har for at læse, hvad der er dokumenteret om ham eller hende.

Analysere: at splitte noget op i mindre dele, for det meste for at forstå de enkelte dele på et højere niveau. Tekst-analyse vil sige, at man skiller en tekst ad i mindre dele og undersøger hver del for sig. Én del kunne være opbygningen af indholdet i teksten, en anden kunne være tekstens sprog, en tredje kunne være emnet eller temaet osv. Målet med analysen er at forstå teksten på et højere niveau.

Anamnese: ordet betyder egentlig "erindring" og er patientens eller omgivelsernes redegørelse for hans eller hendes tilstand før indlæggelse.

Associationer: tankeforbindelser, hvor noget leder dine tanker hen på noget andet. Fx giver 'fødselsdag' association til fest og gaver.

B

Besjæling: at naturen eller en ting får menneskelige egenskaber.

Billedsprog: omskrivning, dvs. beskrivelse ved hjælp af billeder eller begreber, der skal forstås i overført betydning.

Biografi: en beskrivelse af et menneskes liv.

Blikfang: det man først lægger mærke til fx på en internetside.

Brainstorm: en teknik, hvor hjernen tømmes for alle ideer – gode og dårlige – som noteres ned undervejs.

C

Citationstegn: tegnet ". Kaldes også "gåseøjne".

D

Dekoration: i en film er destruktionen, det rum filmen foregår i. Rummet kan både være indendørs, fx stue eller køkken, men det kan også være udendørs, fx en gade.

Dynamisk: med bevægelse og drivkraft.

E

Ejefald: en bøjningsform, der angiver et ejerforhold mellem to ord fx Idas bog.

Emotiv: følelsesmæssig.

Epik: tekster, der fortæller en historie, som fx i en novelle.

Epikrise: ordet er sammensat af "epi-", der betyder "efter" og "krise", der betyder "vanskelig situation" eller "sygdom". Epikrisen er et sammendrag af sygdomshistorien.

Essay: et "forsøg", en tekstgenre, hvor man reflekterer over et emne eller et problem.

Etik: læren om reglerne for, hvordan vi grundlæggende opfører os over for hinanden – hvad er rigtigt og hvad er forkert.

F

Fabulere: at bruge fantasifuld, fortælende stil.

Fagudtryk: ord, der hører til et bestemt fag, fx medicinsk sprog.

Fremmedord: ord, der er kommet ind i dansk fra et andet sprog. Vi bruger mest ordet "fremmedord" om ord, der stadig virker fremmede, fx latinske og græske ord.

Fremstillingsform: de forskellige måder teksten bliver fortalt på; man kan også sige at det er de byggeklodser teksten er sat sammen af.

Fugleperspektiv: motivet set ovenfra (som fra en fugls højde).

Frøperspektiv: motivet set nedefra (som fra en frøes højde).

Fæ: gods.

G

Genre: art, slags eller slægt. En tekstgenre er altså gruppen af en bestemt slags tekster, fx romaner, noveller eller digte.

Guidning: at hjælpe en borger ved at igangsætte hans eller hendes bevægelser, fx ved at føre borgerens hånd med en kam op til hans eller hendes hår for at hjælpe i gang med at frisere sig.

H

Halvnærbillede: motivet er lidt længere væk, man ser et menneske fra overkroppen og opefter.

Høvisk: høflig og dannet.

I

Initialer: et navns forbogstaver, fx er Søren Hansens initialer SH.

K

Kancellisprog: grundig og snørklet sproglig stil med lange sætninger og mange indskud, ses fx i officielle breve.

Komplementærfarver: de farver, der er lige over for hinanden i cirklen på s. 160 i Danskbogen. Farverne kan siges at være hinandens modsætning.

Kontekst: omgivelser eller sammenhæng.

Kronik: en artikel der står på en bestemt plads i avisen og skrives af personer uden for avisen.

Kronologisk: handlingen foregår i tidsmæssigt logisk rækkefølge.

L

Layout: opsætningen af teksten, hvordan den ser ud og er sat op, fx med billeder og billedtekster eller i skema.

Lydret: at et ord staves som det udtales.

Lyrisk: et digt, der primært udtrykker stemninger og følelser. Lyrisk bruges som genrebetegnelse for digte.

Læsestrategi: at du gør dig klart, hvad dit formål med læsningen er, og tager stilling til, hvilken måde det er hensigtsmæssigt at læse netop den aktuelle tekst på.

M

Manipulere: at ændre og påvirke nogen eller noget i en bestemt retning.

Manuskript: teksten, der fx gengiver en films handling og replikker.

Maritim: som har med havet og søfart at gøre.

Matche: at passe sammen med, at bruge det samme slags sprog og kropssprog, som modparten bruger.

Meta: betyder "over", metasprog betyder altså oversprog, dvs. sprog om sproget.

Metastase: spredning af cancerceller i kroppen.

Miktion: vandladning.

Mindmap: et tegnet kort eller diagram over ideer og tanker om et emne – til at skabe overblik og struktur.

Modernisme: kunstnerisk retning, der beskæftiger sig med den moderne tidsalder. Et generelt træk i modernismen er, at mennesket føler sig fremmed i den moderne verden. I litteraturen eksperimenterer forfatterne med sproget for at vise læserne denne følelse af at være fremmed.

Motiv: det billedet forestiller, emnet for et kunstværk.

N

Nonfiktiv: noget, der eksisterer i virkeligheden.

Nonverbal: den del af kommunikationen, der ikke består af ord, fx tonefald, mimik og kropssprog.

Normalperspektiv: motivet set i samme højde som beskueren.

Nærbillede: motivet er tæt på, fx et helt ansigt.

O

Objektiv: neutral, ikke præget af personlige holdninger eller følelser. At man ikke tager personligt parti for nogen og ikke giver sin holdning til kende.

OCD: Obsessive Compulsive Disorder (på dansk obsessiv-kompulsiv tilstand), som tidligere blev kaldt "tvangsneurose", er en psykisk lidelse med tilbagevendende tvangstanker og/eller tvangshandlinger.

Onkologisk: vedrører den del af lægevidenskaben, der beskæftiger sig med svulster/kræft.

P

Panorama: billede, der giver et bredt udsyn over et område. Motivet kan fx være et landskab, hvor man kan se vidt omkring.

Parere ordre: adlyde, gøre som der bliver sagt.

Passivform: form af et udsagnsord, fx åbnes eller smøres. Udsagnsordets passivform findes i en sætning, hvor grundledet er genstand for det, der bliver gjort.

Primær: betyder først eller grundlæggende.

R

Reality show: en udsendelse, der skal foregive at gengive virkeligheden. Men virkeligheden er fiktiv.

Reallyd: lyden af det, der sker i filmen, fx en bilmotor i en gadescene eller lyden af klirrende bestik i en restaurant.

Referent: en person, der skriver referat, fx fra et møde.

Referentiel: at noget henviser (refereerer) til noget andet.

Reflektere: tænke over en situation, og hvad man evt. kan gøre anderledes en anden gang i en lignende situation.

Reminiscens: mindelse, genklang. I demensplejen benytter man reminiscens som en systematisk anvendelse af minder og erindringer til at genopvække identitetsfølelsen.

Research: at undersøge nærmere.

Retouchere: at fjerne noget fra et billede.

S

Sagprosa: prosatekster er fortællende tekster, dvs. det modsatte af lyrik. Sagprosa er den del af prosaen, der handler om den faktiske virkelighed, altså ting der er sket eller sker.

Scene: et afsnit af handlingen i en film, som foregår i et sammenhængende tidsrum på samme sted.

Sejletræ: mast.

Skimme: at lade øjnene hurtigt glide ned over siden for at finde netop det, man har brug for.

Skribent: tekstens forfatter, dvs. den der har skrevet teksten.

Skrifttype: hedder også font. Der findes mange forskellige skrifttyper, og hver type fortæller noget om, hvilken type tekst man har med at gøre.

Skysengel: en engel, ofte om et menneske, der siges at hjælpe eller beskytte en.

Slang: sprog der er anderledes end normalt, fx ungdomssprog, sjove ord og vendinger eller bandeord.

Splatterlitteratur: en litteratur, der fokuserer på det brutale.

Statisk: stillestående.

Stilleben: et maleri med en opstilling af stillestående genstande.

Strofer: det man i daglig tale kalder vers. I litterært sprog er en strofe en gruppe af verselinjer, der er adskilt fra de øvrige strofer af en blanklinje.

Subjektiv: at man giver sin personlige holdning til kende.

Subkultur: en kultur, der er karakteristisk for en gruppe af et samfunds medlemmer, fx hiphop-kulturen.

Supernærbillede: motivet er helt tæt på beskueren, fx helt tæt på et øje.

T

Tema: emne eller grundtanke.

Terminal: uhelbredeligt syg, døende.

Tilte: Vippe op og ned.

Totalbillede: man kan se hele motivet, fx en hel person eller en hel bygning.

Troværdig: til at stole på.

V

Vers: når det drejer sig om et digt, er et vers en linje i en strofe.

Visualisere: koncentrere sig om at forestille sig de vellykkede og positive hændelser i en situation, fx at et ønske går i opfyldelse, eller at man når sit mål.

Voice over: at man lader en person sige, hvad han eller hun tænker, mens handlingen går videre.

Vulgært: simpelt, taveligt, plat, fx sjofelheder.